

Evaluacija u odgoju i obrazovanju

Milan Matijević
Učiteljska akademija
Sveučilište u Zagrebu

Sažetak

U nastavnom kurikulumu evaluacija je važna varijabla i veoma važna aktivnost učenika i učitelja. Evaluacija ima snažan utjecaj na ukupno školsko i razredno-nastavno ozračje. Učenici vole školu u mjeri koliko su zadovoljni oblicima i rezultatima evaluacije, napose rezultatima unutarnje evaluacije.

S obzirom na svrhu razlikuju se različite vrste evaluacije. U tekstu je prikazana priroda i filozofija vanjske i unutarnje evaluacije, te formativne i sumativne evaluacije u osnovnoj i srednjoj školi. Evaluacija donosi informacije učenicima i učiteljima o uspješnosti zajedničkog rada u nastavnom procesu. Priroda i vrste evaluacije ovise o filozofiji odgoja odnosno o pedagoškoj koncepciji neke škole. U stručnim krugovima prevladava gledišta da osnovna i obvezna škola treba omogućiti uspjeh svim sudionicima, odnosno da se osnovna pedagoška paradigma može iskazati sintagmom „pedagogija uspjeha za sve”. To znači da takva škola treba biti utemeljena na suradnji i nastojanjima učitelja da omogućuje svakom učeniku optimalno ostvarivanje osobnih mogućnosti.

Srednje općeobrazovne i strukovne škole nisu obvezne i utemeljene su na izvana postavljenim standardima te na selekciji i kompeticiji. Selekcija se odvija prilikom upisa u te škole te tijekom odvijanja nastavnih aktivnosti jer škola treba osigurati da svi učenici zadovolje postavljene kriterije i standarde. Te spoznaje o selektivnosti škole uvjetuju kriterije unutarnje evaluacije i školskog ocjenjivanja.

Za postavljanje pedagoški svrsishodnog i kvalitetnog modela evaluacije treba definirati ciljeve. U radu su prikazane različite razine konkretizacije odgojnih i obrazovnih ciljeva te njihovo uvjetovanje izbora nastavnih strategija i modela evaluacije. U radu autor također razmatra pitanja selektivnosti, kooperativnosti i kompetivnosti kao polazišta za definiranje svrhe i kriterija evaluacije, zatim prikazuje skale za školsko ocjenjivanje u Hrvatskoj i nekoliko drugih zemalja. Pozornost je posvećena i mjestu učenika s posebnim potrebama u obveznoj školi te posebnim kriterijima vrednovanja uspjehnosti takvih učenika.

Ključne riječi: evaluacija, vanjska i unutarnja evaluacija, formativna i sumativna evaluacija, selekcija, kompeticija, školsko ocjenjivanje

Summary

EVALUATION IN EDUCATION

Milan Matijević
Teacher Education Academy, Croatia
University of Zagreb

Evaluation is a significant variable in the teaching curriculum and a very important activity for both student and teacher. Evaluation has a strong impact on the overall teaching mood in the school and classroom. Students like school to the extent that they are satisfied with the forms and results of evaluation, especially those of internal evaluation.

There are different types of evaluation, depending on its purpose. This paper shows the nature and philosophy of external and internal evaluation, as well as of formative and summative evaluation, in basic and secondary school.

Evaluation gives information to students and teachers on the success of their common work in the teaching and learning process. The nature and types of evaluation depend on the philosophy of education, in other words, on the pedagogical concepts of a particular school. The view most frequently held in professional circles is that basic school, which is compulsory, should enable all its participants to achieve success, and that the fundamental pedagogical paradigm may be expressed in the syntagm "pedagogy of success for all". This means that such a school should be based on the cooperation and efforts of teachers to allow every student to fully realise his or her abilities.

Secondary education conducted in general and vocational schools is not compulsory and relies on externally-set standards and on selection and competition. Selection in these schools takes place at the stage of enrolment, as well as in the course of the teaching process since the school should equip all the students to meet the set criteria and standards. These understandings of the selectivity of the school have an effect on the internal evaluation criteria and on school assessment.

To establish a pedagogically purposeful and high-quality evaluation model, it is important to define goals. This paper shows different levels of specification of educational goals and their effect on the choice of teaching strategies and evaluation models.

The author of this paper takes the issues of selectivity, cooperation and competitiveness as the starting points for defining the evaluation purpose and criteria, and then presents the school assessment scales in Croatia and several other countries. Attention is also given to the position of students with special needs in compulsory school, and to special criteria to evaluate the success of such students.

Key words: evaluation, external and internal evaluation, formative and summative evaluation, selection, competition, school assessment.

1. Uvod

Stručni izraz *evaluacija* (ponekad *evalvacija*) ima korijen u francuskoj riječi *évaluation* a znači „određivanje vrijednosti, ocjena, procjena” (evaluirati— odrediti vrijednost, ocijeniti, procijeniti). U sličnom se značenju rabi i izraz *valorizacija*, a znači *vrednovanje*. Budući je evaluacija (evaluiranje, ocjenjivanje, procjenjivanje) izuzetno važna aktivnost u odgoju i obrazovanju ovdje se bavimo tom aktivnošću, odnosno pedagoškim aspektima te aktivnosti.

Evaluacija je kao fenomen i pedagoški pojam oduvijek izazivala pozornost stručnjaka iz područja pedagogije, psihologije i dokimologije, ali su se studije o tome razlikovale po filozofiji i praksi odgoja koju su imale u polazištu, te dokimološkim rješenjima koja su a priori bila preferirana i preporučivana (vidi npr. Jordan, 1953; Wrihstone i sur., 1956; Pidgeon i Allen, 1974; Grounlund, 1985; Grounlund i Linn, 1990; Logar, 1990; Matijević, 2004 te <http://www.eurydice.org/> ili <http://www.eric.ed.gov/>). Prethodne studije se bave evaluacijom na razini općeg i zajedničkog za sve nastavne predmete i stupnjeve školovanja, ali ima mnogo i takvih koje nastoje ukazati na posebnosti pristupa u pojedinim nastavnim predmetima, npr. vjeronauku (Filipović, 1997), glazbenoj kulturi (Rojko, 1997), tjelesnoj

i zdravstvenoj kulturi (Marinović, 1992), povijesti (Trškan, 2004; Trškan, 2005), stranom jeziku (Marković, 1998) itd.

Navedeni radovi upućuju na dilemu: može li se i treba li preporučiti jedinstveni model za praćenje i ocjenjivanje svih nastavnih predmeta ili svaki nastavni predmet podrazumijeva posebnosti koje traže i prilagođena dokimološka rješenja za praćenje i ocjenjivanje. I dok u Hrvatskoj imamo jedinstven model ocjenjivanja za osnovnu i srednju školu i to za sve nastavne predmete isti (skala od pet stupnjeva), u mnogim zemljama na sceni su različita dokimološka rješenja koja su prilagođena prirodni ciljeva i metoda koje se javljaju u pojedinom nastavnom predmetu te uzrastu učenika odnosno stupnju školovanja (primarno ili sekundarno obrazovanje).

Teleološki gledano, sve što se događa ima neku svrhu. Svrha proizlazi (sadržana je) iz samog procesa događanja. Odgoj i obrazovanje složeni su svrhoviti procesi. Stručnjaci (ali i oni koji to nisu, dakle svi ljudi) ne slažu se u gledištima i odgovorima na pitanje: tko treba određivati svrhu tih procesa, ili tko određuje svrhu odgoja i obrazovanja.

Negdje je svrha odgoja određena državnim normama ili zakonima. Ponegdje opet proizlazi iz vjerovanja, odnosno dominirajuće konfesije u nekoj državnoj zajednici (kršćanstvo, islam, budizam itd.). Oduvijek su postojale i skupine ljudi koji ne pripa-